

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ

Східноєвропейський національний університет імені Лесі Українки

Кафедра зоології

Зав. кафедрою
Проректор з науково-педагогічної і
навчальної роботи та рекрутації
проф. Івритюк С. В. *С.В. Івритюк*

Протокол № 2 від «16» жовтня 2019 р.

№216102019

ПРОГРАМА

вибіркової навчальної дисципліни

ЗАПОВІДНА СПРАВА

підготовки бакалавра

спеціальності 091 Біологія

освітньо-професійної програми Біологія

Луцьк – 2019

Програма навчальної дисципліни «Заповідна справа» підготовки бакалавра, галузі знань 09 Біологія, спеціальності 091 Біологія, за освітньо-професійною програмою Біологія.

Розробник: Щепна Л. В., старший викладач кафедри зоології

Рецензент: Кузьмішина І. І., доцент кафедри ботаніки та методики викладання природничих дисциплін, к.б.н.

Програма навчальної дисципліни затверджена на засіданні кафедри зоології

протокол № 1 від 3 вересня 2019 р.

Завідувач кафедри: _____ (Сухомлін К. Б.)

Програма навчальної дисципліни схвалена науково-методичною комісією медико-біологічного факультету

протокол № 1 від 11 вересня 2019 р.

Голова науково-методичної

комісії факультету _____ (Дмитроца О. Р.)

Програма навчальної дисципліни схвалена науково-методичною радою Східноєвропейського національного університету імені Лесі Українки

1. ОПИС НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

Таблиця 1

Найменування показників	Галузь знань, спеціальність, освітньо-професійна програма, освітній ступінь	Характеристика навчальної дисципліни
Денна форма навчання	09 Біологія 091Біологія Біологія Бакалавр	Вибіркова
Кількість годин/кредитів 120 / 4		Рік навчання 3
		Семестр__5-ий__
		Лекції 32 год.
		Практичні 20 год.
		Самостійна робота 60 год.
ІНДЗ: немає		Консультації 8 год.
		Форма контролю: залік

2. АНОТАЦІЯ КУРСУ:

Метою викладання навчальної дисципліни «Заповідна справа» є сформувати у студентів уявлення про заповідну справу, як одну з сучасних наук, що займається розробкою концепцій стійкого розвитку суспільства та навколишнього світу, пошуком шляхів збереження природного розмаїття у межах територій природно-заповідного фонду.

Основними завданнями вивчення дисципліни «Заповідна справа» є надання студентам знань про сучасний стан, проблеми та перспективи розвитку природоохоронних територій України та за кордоном; історію становлення заповідної справи; збереження і відновлення біорізноманіття; базове законодавство України щодо природно-заповідного фонду та світові конвенції з охорони фауни і флори.

3. КОМПЕТЕНЦІЇ

До кінця навчання студенти будуть компетентними у таких питаннях: предмет, значення заповідної справи, історія становлення та сучасний стан

заповідної справи, збереження природного біорізноманіття в Україні, типи природоохоронних територій, категорії природно-заповідного фонду України, їх статус та завдання; базове законодавство України та міжнародні документи щодо охорони фауни та флори України.

Студенти повинні вміти охарактеризувати будь-який заповідний об'єкт згідно класифікації природно-заповідного фонду по ступеню заповідання; обґрунтувати створення того чи іншого заповідного об'єкту на визначеній території.

4. ІНФОРМАЦІЙНИЙ ОБСЯГ НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

4.1. Програма змістових модулів

Змістовий модуль 1. Наукові та організаційно-правові засади заповідної справи.

Тема 1. Вступ до заповідної справи. Зміст та визначення заповідної справи. Зв'язок заповідної справи з природничими і суспільними науками. Об'єкти заповідної справи. Методи дослідження. Наукові засади заповідної справи, головні напрямки наукових досліджень. Сучасний стан заповідної справи. Головні перспективи розвитку заповідної справи в сучасній Україні.

Тема 2. Історія заповідної справи. Заповідання та охорона природних багатств на примітивно-релігійному етапі. Етап ресурсної охорони. Етап територіальної охорони. Фундатори заповідної справи в Україні, розвиток природоохоронного руху. Радянський період розвитку заповідної справи в Україні. Глобальний етап розвитку заповідної справи. Організація національної екологічної мережі.

Тема 3. Біологічне різноманіття України: збереження і відтворення. Визначення біорізноманіття. Компоненти біорізноманіття. Зміни біорізноманіття. Шляхи збереження біорізноманіття. Національне законодавство у сфері збереження біорізноманіття. Правові заходи охорони, використання та відтворення тваринного і рослинного світу в Україні.

Червона книга України. Охоронні категорії фауни України. Червоний список тварин Волинської області. Зелена книга України. Неурядові організації, які опікуються збереженням біорізноманіття.

Тема 4. Міжнародно-правова охорона біорізноманіття і середовищ існування флори і фауни. Основні форми міжнародного співробітництва в питаннях збереження біологічного різноманіття. Міжнародні природоохоронні організації, основні напрямки їх діяльності. Формат міжнародних конвенцій та угод. Червоні переліки видів. Транскордонні природно-заповідні території в Україні.

Тема 5. Світова система природоохоронних територій та об'єктів. Критерії відбору заповідних територій. Класифікація природоохоронних територій МСОП. Управління природно-заповідними територіями різних категорій МСОП. Засади міжнародного контролю за об'єктами ПЗФ. Світова природна спадщина. Природоохоронні території Європи. Заказники та резервати Азії. Природоохоронна сітка об'єктів природно-заповідного фонду Північної, Центральної і Південної Америки. Природоохоронні території Африки.

Змістовий модуль 2. Сучасний стан природно-заповідного фонду України.

Тема 6. Природоохоронна діяльність на територіях і об'єктах природно-заповідного фонду України. Класифікація природоохоронних територій України. Особливості режиму охорони різних категорій природно-заповідного фонду та основні шляхи реалізації режиму охорони. Організація нових заповідних об'єктів та територій. Відновлення екосистем та їх компонентів. Основні напрямки відновлювальних заходів на територіях і об'єктах природно-заповідного фонду. Рекреаційна діяльність у межах природно-заповідного фонду. Збереження та відновлення етнічних традицій природокористування. Проведення наукових досліджень. Літописи природи. Участь громадськості у природоохоронній діяльності у межах природно-заповідного фонду.

Тема 7. Природні комплекси України та зонально-регіональні особливості природно-заповідних територій. Загальна характеристика природних комплексів України. Зональна характеристика заповідників і національних природних парків України. Охоронні категорії фауни і флори природних і біосферних заповідників, національних парків України. Природно-заповідний фонд Волинської області.

Структура навчальної дисципліни

Таблиця 2

Назви змістових модулів і тем	Усього	Лек.	Практ ичні.	Сам. роб.	Конс.
Змістовий модуль 1. Наукові та організаційно-правові засади заповідної справи.					
Тема 1. Вступ до заповідної справи.	9	2		6	1
Тема 2. Історія заповідної справи.	13	4	2	6	1
Тема 3. Біологічне різноманіття України: збереження і відтворення.	11	2	2	6	1
Тема 4. Міжнародно-правова охорона біорізноманіття і середовищ існування флори і фауни.	15	4	4	6	1
Тема 5. Світова система природоохоронних територій та об'єктів.	13	2	4	6	1
Разом за модулем 1	61	14	12	30	5
Змістовий модуль 2. Сучасний стан природно-заповідного фонду України.					
Тема 6. Природоохоронна діяльність на територіях і об'єктах природно-заповідного фонду України	21	6	2	12	1
Тема 7. Природні комплекси України та зонально-регіональні особливості природно-заповідних територій.	38	12	6	18	2
Разом за модулем 2	59	18	8	30	3
Всього годин:	120	32	20	60	8

4.2. Теми практичних робіт

Таблиця 3

№ з/п	Тема	Кількість годин
1.	Ключові елементи національної екологічної мережі України	2
2.	ІВА-території Волинської області	2
3.	Охоронні категорії безхребетних фауни України	2
4.	Охоронні категорії хребетних фауни України	2
5.	Категорії природно-заповідних територій Міжнародного союзу охорони природи	2
6.	Природні резервати і національні і парки у світовій системі природоохоронних територій	2
7.	Порядок створення нової території природно-заповідного фонду України	2
8.	Біосферні заповідники України	2
9.	Природні заповідники України	2
10.	Національні природні парки України	2
	Разом	20

5. ЗАВДАННЯ ДЛЯ САМОСТІЙНОГО ОПРАЦЮВАННЯ

1. Заповідання та охорона природних багатств на примітивно-релігійному етапі.
2. Фундатори заповідної справи в Україні.
3. Червона книга України (третє видання, 2009 р.). Рослинний світ.
4. Перелік видів рослин, що підлягають охороні у Волинській області.
5. Перелік видів тварин, що підлягають охороні у Волинській області.
6. Зелена книга України.
7. Перелік рослинних угруповань, що підлягають охороні у Волинській області.
8. Управління природно-заповідними територіями різних категорій МСОП.
9. Особливості режиму охорони різних категорій природно-заповідного фонду та основні шляхи реалізації режиму охорони.
10. Загальний порядок використання та контролю територій і об'єктів природно-заповідного фонду.

- 11.Відновлення екосистем та їх компонентів. Основні напрямки відновлювальних заходів на територіях і об'єктах природно-заповідного фонду.
- 12.Рекреаційна діяльність у межах природно-заповідного фонду.
- 13.Збереження та відновлення етнічних традицій природокористування.
- 14.Проведення наукових досліджень. Літописи природи.
- 15.Участь громадськості у природоохоронній діяльності у межах природно-заповідного фонду.

6. РОЗПОДІЛ БАЛІВ ТА КРИТЕРІЇ ОЦІНЮВАННЯ

Таблиця 4

Поточний контроль (мах = 40 балів)										Модульний контроль (мах = 60 балів)		Загальна кількість балів
Модуль 1										Модуль 2		
Змістовий модуль 1						Змістовий модуль 2				МКР 1	МКР 2	
T1	T2	T3	T4	T5	T6	T7	T8	T9	T10	30	30	100
4	4	4	4	4	4	4	4	4	4			

Таблиця 5

Оцінка в балах за всі види навчальної діяльності	Оцінка для заліку
90 – 100	Зараховано
82 – 89	
75 - 81	
67 -74	
60 - 66	
1 – 59	Незараховано (з можливістю повторного складання)

Поточний контроль проводиться у вигляді усного або письмового опитування. Оцінка за кожну виконану практичну роботу включає 2 бали за виконання та оформлення роботи.

Проміжний контроль (модульна контрольна робота) проводиться письмово і передбачає виконання 15 тестових завдань.

Підсумковий контроль – залік. Оцінювання знань студентів здійснюється за результатами поточного й модульного контролю. При цьому завдання із цих видів контролю оцінюються в діапазоні від 0 до 100 балів включно. Для складання заліку потрібно набрати не менше 60 балів за 100-бальною шкалою. У випадку незадовільної підсумкової оцінки, або за бажання підвищити рейтинг, студент може добрати бали, виконавши певний вид робіт: здати одну із тем, або перездати якусь тему, написати підсумковий тест.

7. РЕКОМЕНДОВАНА ЛІТЕРАТУРА

Основна література:

1. Борецько В. Е. Історія заповідного дела в Україні /В. Е. Борецько. – К. : Наукова думка, 1995. – 182 с.
2. Заповідна справа в Україні: Навчальний посібник. / За загальною редакцією М. Д. Гродзинського, М. П. Стеценка. – К. : 2003. – 306 с.
3. Давиденко В. М. Заповідна справа: навч.посіб. для студентів вузів / В. М. Давиденко. – Миколаїв : МФ На УКМА, 2002. – 138с.
4. Заповідники і національні природні парки України. – К. : Вища школа, 1999. – 232 с.
5. Зеленая книга Украинской ССР: Редкие, исчезающие и типичные, нуждающиеся в охране растительные сообщества / Под общ. ред. Ю. Р. Шеляг-Сосонко. – К. : Наукова думка, 1987. – 215 с.
6. Ковальчук А. А. Заповідна справа: науково-довідкове видання / А. А. Ковальчук . – Ужгород: підприємство Ліра, 2002. – 328 с.
7. Подобайло А. В. Методика оголошення заказників, пам'яток природи та заповідних урочищ / А. В. Подобайло. – К. : Фітосоціоцентр, 2001. – 23 с.
8. Природно-заповідний фонд Волинської області : альбом-каталог /З. К. Карпюк, В. О. Фесюк, О. П. Антипюк. – Луцьк, 2019. – 136 с.

9. Реймерс Н. Ф. Природопользование: словарь-справочник / Н. Ф. Реймерс. – М. : Мысль, 1990. – 637 с.
10. Розбудова екомережі України /за ред. Ю.Р.Шеляг-Сосонко. – К. : видавництво Мінекобезпеки України, 1999. – 127 с.
11. Червона книга України. Рослинний світ./ за ред. Я. П. Дідуха – К. : Глобалконсалтинг, 2009. – 900 с.
12. Червона книга України. Тваринний світ./ за ред. І. А. Акімова – К. : Глобалконсалтинг, 2009. – 600 с.

Додаткова література:

1. Вакаренко Л. П. Екомережа України: ідеологія створення та шляхи формування / Л. П. Вакаренко, Д. В. Дубина, Ю. Р. Шеляг-Сосонко // Чорноморський бот. журн. – 2005. – Т.1, № 1. – С. 60-65.
2. Закон України «Про участь України в Конвенції про водно-болотні угіддя, що мають міжнародне значення, головним чином як середовище існування водоплавних птахів, від 29 жовтня 1996р. №437/96- ВР / Відомості Верховної Ради України – 1996. - № 5. – С. 279.
3. Матеріали до 4-го видання Червоної книги України. Тваринний світ / Серія: «Conservation Biology in Ukraine». – Вип. 6, Т. 1. – Київ, Інститут зоології імені І. І. Шмальгаузена НАН України, 2018. – 438 с.
4. Матеріали до 4-го видання Червоної книги України. Тваринний світ / Серія: «Conservation Biology in Ukraine». – Вип. 6, Т. 2. – Київ, Інститут зоології імені І. І. Шмальгаузена НАН України, 2018. – 450 с.
5. Природно-заповідний фонд Волинської області / М. В. Химин [та ін.]. – Луцьк : Ініціал, 1999. – 48 с.
6. Самойленко В. М. Регіональні та локальні екомережі: Підручник [з грифом МОН України] / В. М. Самойленко, Н. П. Корогода. – К. : ЛОГОС, 2013. – 192 с.

7. Фауна України: охоронні категорії. Довідник / О. Годлевська,
І. Парнікоза, В. Різун [та ін.]. – Київ, 2010. – 80 с.